

ЂИРИЛИЦА ЈЕ
СУПЕРИОРНИЈА
ОД ЛАТИНИЦЕ

НИКОЛА КОВАНОВИЋ – БЕОГРАД 2008

БИРИЛИЦА ЈЕ СУПЕРИОРНИЈА ОД ЛАТИНИЦЕ

Не постоји латинска или латинична азбука којом се српски језик може тачно, исправно и недвосмислено записивати, као што може српском ћирилицом.

Српска ћирилица је једина азбука којом се српски језик може потпуно исправно и недвосмислено записивати.

Том идеалу, који је постигнут ћирилицом, најближа је хрватска латиница. Али ни она не испуњава два основна услова, која свака савремена азбука мора да испуни.

1. Исправно и недвосмислено записивање српског говорног језика
2. Графичка једноставност и лепота слова, без обавезних надредних дијакритика, као што су тачкице, цртице, кукице, кружићи, итд.

Ћирилица потпуно испуњава наведене услове.

Хрватска латиница не испуњава ни један од ова два услова. Разлози за то, су следећи:

1. УСЛОВ : ИСПРАВНО И НЕДВОСМИСЛЕНО ЗАПИСИВАЊЕ СРПСКОГ ГОВОРНОГ ЈЕЗИКА

А. Постоји у српском језику изванредан број речи, вероватно више хиљада, које се хрватском латиницом не могу исправно написати. Написане хрватском латиницом те речи се могу прочитати на два различита начина, али је хрватском латиницом немогуће написати те различите изговоре исте речи. Једино је ћирилицом то могуће.

На пример реч: **Танјуг**

Хрватском латиницом се пише: **Tanjug**

Пошто слова **n** и **j** у хрватској латиници, када су једно поред другог, такође

формирају слово **nj (њ)**, ова се реч може прочитати на два начина:

Tanjug = Танјуг

Tanjug = Тањуг

Хрватском латиницом је немогуће написати ова два различита изговора.

Ово је велики проблем хрватске латинице, настао због постојања групе удвојених слова.

Nj, Lj, Dž

Наводимо овде још неколико српских речи, које се хрватском латиницом не могу исправно писати.

nadživeti	(надживети, наџивети)
nadžeti	(наджети, наџети)
odžuborio	(оджуборио, оџуборио)
odživeti	(одживети, оџивети)
odžvakati	(оджвакати, оџвакати)
odžuriti	(оджурити, оџурити)
konjugacija	(конјугација, коњугација)
konjukcija	(конјукција, коњукција)
injekcija	(инјекција, ињекција)
polje	(поље, полје)
bolje	(боље, болје)
kaljuga	(каљуга, калјуга)

Ћирилична азбука нема удвојена слова за гласове српског језика па овај проблем не постоји.

Б. Управо због постојања ове групе удвојених слова, хрватска латиница није фонетска азбука, јер не задовољава основно правило:

један глас-једно слово

Ћирилична азбука нема удвојена слова за гласове српског језика па овај проблем, такође, не постоји и ћирилица је у основном смислу (један глас-једно слово) фонетска азбука.

В. Опет, због постојања ове групе удвојених слова, хрватска латиница има проблем у недоследном писању великих удвојених слова.

У свакој савременој азбуци велика слова се у свакој прилици пишу исто. Наравно, овде говоримо о обичном тексту, а не о дизајну и безбројним могућностима ликовне обраде слова.

У хрватском правопису, колико је мени познато, велика удвојена слова се пишу овако:

Nj, Lj, Dž

а не овако:

NJ, LJ, DŽ

На пример реч њива на почетку реченице се пише:

Njiva

а не пише се:

NJiva

Али ако ту реч желимо да напишемо тако да има сва велика слова, онда се пише овако:

NJIVA

Што је погрешно јер, по правопису, би требало да се пише овако:

NjIVA

Ова недоследност у писању великих удвојених слова важи за сва три велика удвојена слова у хрватској латиници.

И опет, ћирилична азбука нема удвојена слова за гласове српског језика па овај проблем, такође, не постоји. Сва велика слова се увек исто пишу.

Г. Стилска несагласност великих и малих слова.

Одлика је основног писма и његова историјска постојаност. У ћирилици је она изразитија него у друга два европска писма, јер су грчки и латински минускул (мала слова) настали из битно измењеног брзописа, а ћирилична мала слова су остала вернија првобитном лику писма.

То је одлика ћирилице, јер је избегнута стилска несагласност великих и малих слова, која је својствена латинском и још више грчком писму.

Та стилска несагласност великих и малих слова у латинском писму је приказана на следећем примеру. Стилски несагласна слова су обележена наранџасто.

Енглеска абецеда

Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Ww, Xx, Yy, Zz

Од 26 слова 13 је стилски несагласно јер мала слова не наликују на велика. Мање варијације код слова

Ii, Jj, Kk, Uu, Yy

су занемарене.

Ово значи да укупно великих и малих различитих слова, која дете треба да научи, има:

26 великих + 13 малих = 39

Хрватска латиница

Aa, Bb, Cc, Čč, Ćć, Dd, Dždž, Đđ, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj, Kk, Ll, Llj, Mm, Nn, Njnj, Oo, Pp, Rr, Ss, Šš, Tt, Uu, Vv, Zz, Žž

Од 30 слова 16 је стилски несагласно јер мала слова не наликују на велика. Мање варијације код слова

Ii, Jj, Kk, Uu,

су занемарене.

Ово значи да укупно великих и малих различитих слова, која дете треба да научи, има:

30 великих + 16 малих = 46

Српска ћирилица

Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ђђ, Ее, Жж, Зз, Ии, Јј, Кк, Лл, Љљ, Мм, Нн, Њњ, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Ћћ, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Џџ, Шш

Од 30 слова 3 је стилски несагласно јер мала слова не наликују на велика. Мање варијације код слова

Ђђ, Јј, Ћћ, Фф

су занемарене.

Ово значи да укупно великих и малих различитих слова, која дете треба да научи, има:

$$30 \text{ великих} + 3 \text{ мала} = 33$$

Неко ће рећи да не би требало занемаривати мање разлике између великих и малих слова и узети сва слова у обзир. У том случају, укупан број великих и малих различитих слова, која дете треба да научи, изгледа овако:

Енглеска абецеда

$$26 \text{ великих} + 18 \text{ малих} = 44$$

Хрватска латиница

$$30 \text{ великих} + 20 \text{ малих} = 50$$

Српска ћирилица

$$30 \text{ великих} + 7 \text{ малих} = 37$$

И као што се види из овог приказа, ћирилица је много једноставнија и ефикаснија азбука и за учење и за примену.

2. УСЛОВ : ГРАФИЧКА ЈЕДНОСТАВНОСТ И ЛЕПОТА СЛОВА, БЕЗ ОБАВЕЗНИХ НАДРЕДНИХ ДИЈАКРИТИКА, КАО ШТО СУ ТАЧКИЦЕ, ЦРТИЦЕ, КУКИЦЕ, КРУЖИБИ, ИТД.

А. Диграфи и обавезни наредни дијакритици.

У поређењу са хрватском латиницом, српска ћирилица је као целина много лепша азбука зато што нема удвојена слова (диграфе) и зато што нема обавезне наредне дијакритике (цртице, кукице, тачкице) за велика слова.

Осим малог слова ј, сва слова српске ћирилице, мала и велика, су без обавезних наредних дијакритика.

Хрватска латиница има пуно и малих и великих слова са обавезним наредним дијакритицима. То је велики недостатак ове азбуке па је практично неупотребљива за сваку озбиљну примену у графици и дизајну.

Хрватска латиница - велика и мала удвојена и слова са цртицама и кукицама:

ČĆDžLjNjŠŽ čćdžijljnjšž

Српска ћирилица – само мало ј има тачкицу.

ЧЋЦЉЊШЖ чћцљњшжј

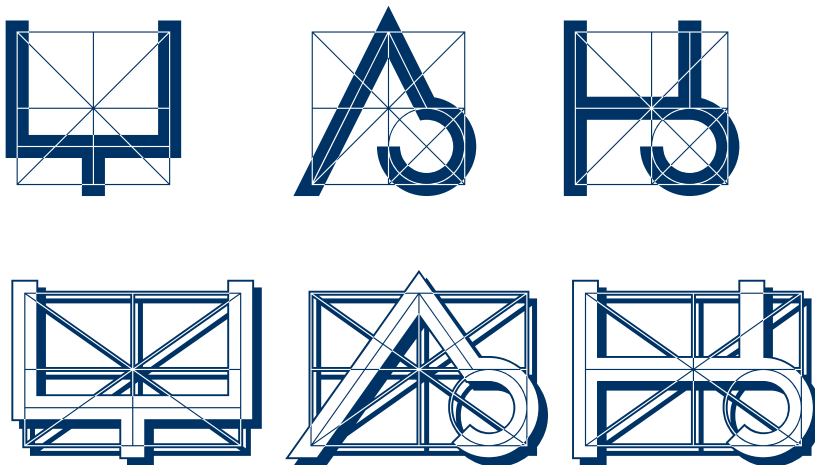
На пример, немогуће је ликовно обрадити удвојена слова хрватске латинице

Dž Lj Nj

на овако једноставан начин као што је то могуће урадити са истим словима српске ћирилице.

Или, графички обрадити слова на основу геометријске слике, као што је квадрат или правоугаоник.

То је, са удвојеним словима хрватске латинице, једноставно немогуће урадити, јер два слова не могу да се сместе у један квадрат. Наравно, ни остала слова са цртицама и кукицама се не могу употребити. Једноставно речено, изгледала би ружно.

Б. Муке са удвојеним словима хрватске латинице на рекламама

Без речи:

В. Ћирилица је ликовно модернија и савременија азбука

На следећим примерима истим фонтом је приказан упоредни текст, написан српском ћирилицом и хрватском латиницом.

Оно што одмах пада у очи је да ћирилични текст, у поређењу са хрватском латиницом, има модернији, савременији и једноставнији изглед. Број малих слова са правим цртама и број заокружених слова је добро уравнотежен.

Може се рећи, да за штампана слова, хрватска латиница има превише малих заокружених слова и превише слова са обавезним кукицама и цртицама.

Види следећу страну.

српска ћирилица

Кад ујутру дан осване, устане царев син па однесе оцу оне обадве јабуке. Оцу буде то врло мило и похвали најмлађег сина. Кад буде опет увече, најмлађи царев син опет се намести као и пре да чува јабуку, и сачува је опет онако и сутрадан опет донесе оцу две златне јабуке. Пошто је тако неколико ноћи једнако радио, онда му браћа почну злобити, што они нису могли јабуке сачувати, а он је сваку ноћ сачува. У томе се још нађе некака проклета бабетина која им се обећа да ће ухватити и дознати како он јабуку сачува. Кад буде увече, та се баба прикраде под јабуку па се подвуче под кревет и онде се притаји. После дође и најмлађи царев син, те легне као и пре. Кад буде око поноћи, али ето ти девет пауница, осам падну на јабуку, а девета њему у кревет па се претвори у девојку.

хрватска латиница

Kad ujutru dan osvane, ustane carev sin pa odnese ocu one obadve jabuke. Ocu to bude vrlo milo i pohvali najmlađeg sina. Kad bude opet uveče, najmlađi carev sin opet se namesti kao i pre da čuva jabuku, i sačuva je opet onako i sutradan opet donese ocu dve zlatne jabuke. Pošto je tako nekoliko noći jednako radio, onda mu braća počnu zlobiti, što oni nisu mogli jabuke sačuvati, a on je svaku noć sačuva. U tome se još nađe nekaka prokleta babetina koja im se obeća da će uhvatiti i doznati kako on jabuku sačuva. Kad bude uveče, ta se baba prikrađe pod jabuku pa se podvuče pod krevet i onde se pritaji. Posle dođe i najmlađi carev sin, te legne kao i pre. Kad bude oko ponoći, ali eto ti devet paunica, osam padnu na jabuku, a deveta njemu u krevet pa se pretvori u devojku.

ЗАКЉУЧАК

Више је него очигледно, из горе наведених примера, да је српска ћирилица за српски језик, и у правописном и у ликовном погледу, далеко супериорнија азбука од хрватске латинице.

Не постоји ни једна једина област или животна ситуација у којој нам је неопходно да за српски језик користимо хрватску латиницу. У српском језику се све може урадити ћирилицом и то много боље, као што је то у претходном тексту приказано.

За рад на рачунарима, мобилним телефонима или за коришћење Интернета, хрватска латиница је неупотребљива. За то је, као и за учење страног језика (енглеског, на пример) потребна енглеска азбука.

Решење је у томе да код куће, у Србији, користимо ћирилицу, на рачунарима, е-пошти и Интернету користимо ћирилицу колико год је то могуће, а када је немогуће, да користимо енглеску азбуку.

Једноставно речено, хрватска латиница нам ничему не служи.

А када се каже да је боље за српски језик да има две азбуке, то је исто као када би се тврдило да би човек много боље ходао ако, поред две здраве ноге, користи и штаке.

ПОГЛЕД У БУДУЋНОСТ

Могуће је да ћемо ускоро бити сведоци примене Уникода на свим Интернет серверима. То ће омогућити регистравање Интернет имена на свим језицима света а мобилни телефони све више постају мали рачунари који примају нормалан Интернет.

Биће могуће регистровати име вебсајта и на енглеском и на локалном језику и азбуци. Да се то оствари притисак врше земље у којима се не говори енглески језик. Нарочито европске земље, јер желе да се имена њихових компанија која не могу да се напишу словима енглеске азбуке, виде у интернет адресама.

Хтели или не, тиме ће омогућити и коришћење ћирилице у интернет адресама. Ту има још доста проблема али се на томе ипак ради.

Погледајте ове везе:

<http://www.vokabular.org/forum/index.php?board=12.0>

<http://www.vokabular.org/forum/index.php?PHPSESSID=bc0af5a6d26af52c7faf3846992609b6&topic=1445.0>

Први ћирилични top-level домен

« у: 23. 10. 2007, 16:01:46 »

<http://пример.испытание/>

Интернет корпорација за додељена имена и бројеве (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers, ICANN) је почела тестирање локализованих имена домена на 11 светских језика. Званична страница пројекта је <http://idn.icann.org/>, где можете наћи и везе ка доменима на другим језицима. Више о пројекту можете сазнати на следећим снимцима:

<http://www.youtube.com/watch?v=rod8ZJjpJO4>

<http://www.youtube.com/watch?v=RK49jK-oIpU>

Можете да пробате ове адресе на што више начина и тако да видите где ради, не ради па да јавите овима из ICANN-а о конкретном случају.

Преко [Интернодиума](#)

Ко зна енглески може из следећег текста сазнати шта се у том погледу ради и какви су проблеми.

10.5. Characters in Domain Names and URLs

The use of the Web and the Internet in general has become more genuinely global and multilingual than it used to be. This has made it more obvious that we need possibilities for using non-ASCII characters in URLs (web addresses) as well as in Internet domain names. These two are somewhat connected, but not the same thing. You could have a domain name like école.example that you wish to use in different contexts, such as email addresses. You could also wish to use a URL like <http://école.example/Noël> where you have a non-ASCII character not only in the server part (the domain name) but also elsewhere.

Internet domain names, especially those of web servers, have become very important in business. Companies typically advertise their web sites by printing the domain name in their brochures and ads, and it is essential that potential users see the name as natural, understandable, and easy to remember. It is therefore understandable that companies and

other organizations did not like the limitation to ASCII. If your company's name contains the word Müller, you don't like the idea of having to spell it as Muller or Mueller.

Unfortunately, internationalization of domain names and URLs is still a work in progress, though actually making some progress. Many countries have already allowed the use of non-ASCII characters in the domains that are registered under the country domain. This addresses some of the most critical business issues.

10.5.1. Internationalized Domain Names (IDN)

Internationalization of Internet domain names is based on a special ad hoc method. Instead of extending the character repertoire in any general way, which would mean thorough changes to the infrastructure, we interpret some special combinations of ASCII characters as indicating non-ASCII characters. This is in a sense yet another example of escape notations, which we discussed in [Chapter 2](#).

10.5.1.1. The IDNA implementation

The Internationalized Domain Name (IDN) idea uses character combinations containing two consecutive hyphen-minus characters (--) for special purposes. Such a combination is hardly meaningful as such; a single hyphen-minus may well appear in a normal domain name, but why would anyone use two of them in succession?

Since 1998, different proposals have been made and debated, but in 2005, "Internationalizing Domain Names in Applications (IDNA)" was chosen as the way to implement IDN. Its basic definition is in RFC 3490, and it works as follows:

1. Start with a domain name that may contain non-ASCII characters. We will here consider the hypothetical example of "[www.härmä.fi](#)."
2. Divide the name to components separated by periods, and handle each component separately. In our example, the components "www" and "fi" need no further processing, but "härmä" does.
3. Apply the *Nameprep* algorithm defined in RFC 3491, as a profile of the more general *Stringprep* algorithm. It consists of Unicode normalization to form C (NFKC), case folding (to lowercase), mapping similar-looking characters together, and eliminating certain restricted code points. In our example, "härmä" is unchanged. In more abnormal cases, the component may change essentially.
4. Apply Punycode (see [Chapter 6](#)) to the result. In our example, the component "härmä" is changed to "xn--hrm-qlac."

The resulting domain name, `www.xn--hrm-qlac.fi`, is not meant to be written or seen as such. However, technically, it is an Internet domain name, and it can be used as such. In fact, it is the domain name in this case. The string "`www.härmä.fi`" is just a notation that denotes this name, or maps to it, on software that supports IDNA. Thus, on browsers that

support IDNA, you can type either of the domain names to access the site, but on other browsers, you need to type the awkward real domain name.

10.5.1.2. Security threats

As we mentioned in [Chapter 6](#), IDNs raise serious security problems. If the full Unicode repertoire were allowed in IDNs, in any mixture, it would be all too easy to mislead people. For example, someone might register a domain name that has an IDN form like `www.money.example`, where the letter "o" is the Cyrillic small letter "o." Since that letter is indistinguishable from the Latin small letter "o," people would believe they are visiting `www.money.example` (with Latin "o") and type their username and password there. The cheater could then abuse this information to steal money, for example.

Generally, ease of use tends to imply threats to security, and IDNA is meant to make internationalized domain names easy to use. Further problems are caused by people's tendency to follow links in email messages and on web pages, instead of typing in a web address or picking it up from a list of bookmarks (favorites). A large part of the security problem would be avoided if people typed in addresses, or used addresses that they have previously typed in. They would access the real `www.money.example` and not the fake.

However, since people's habits are difficult to change, guidelines have been designed to reduce the risks by restricting the variety of characters and combinations in IDNs. There is a draft Unicode Technical Report #36, "Unicode Security Considerations," which addresses such problems, at <http://www.unicode.org/draft/reports/tr36/tr36.html>. The file <http://unicode.org/draft/reports/tr36/data/draft-restrictions.txt> contains a draft list of characters to be excluded, for one reason or another. The general idea is to allow names of the form that is normally used in a script or language but exclude characters that have no such normal use, such as phonetic symbols and most mathematical symbols. Of course, there are borderline cases.

10.5.2. Characters in URLs

In [Chapter 6](#), we described URL encoding, which was originally introduced as a method for using some ASCII characters that are not allowed as such, e.g., encoding a space character as `%20`. Later, it was extended to encode octets rather than just ASCII characters. In the modern approach, the implied primary character encoding is UTF-8, and URL encoding then maps the octets used in UTF-8 to `%xx` notations if needed.

Although the mechanisms in principle let you create URLs with non-ASCII characters anywhere, it will take a long time before they work safely. You still need to use addresses that can be written in ASCII without any special conventions, even if they won't be easy to users or natural.

For example, assume that you would really like to use a URL containing the part "skål," such as <http://www.example/skål/>. Maybe you expect your potential visitors to try to type "skål" simply because they are used to that spelling, even they have seen the URL printed with "skaal." Here is a possible strategy:

1. First and foremost, make sure that the address with a simplified spelling ("a" instead of å) works: <http://www.example/skal/>.
2. Consider other ways that people might try to type the name if they just heard it or try to recollect it. If you know that å is often written as "aa" when only ASCII is available, you might set things up (on the server) so that <http://www.example/skaal/> works too, as an alias for the same page.
3. You might also set things up so that <http://www.example/sk%e5/> works, as an alias, because when people type "skål" into the address box of a browser, the browser may URL encode the string according to ISO-8859-1, mapping å (U+00E5) to "% e 5."
4. Then you could make the server recognize <http://www.example/sk%c3%a5/> as well. This is how <http://www.example/skål/> should be URL encoded by modern principles: take the URL string, encode it as UTF-8, making å the two octets C3 and A5, and then encode these octets as "%c3" and "%a5."

Additional complications arise if you wish to use uppercase characters or to make lowercase and uppercase equivalent. Although servers may have options for making the server treat URLs as case insensitive with regards to basic Latin letters (accepting "foo," "Foo," and "FOO" as equivalent), these options probably do not apply to other letters: Å would still be different than å. Special operations, such as URL rewrite rules, would be needed to make them equivalent.